

Svaki pokušaj preciznijeg ustvrdivanja smisla tvrdnje kakva se u naslovu nazire nailazi na neopodnost negativnog određenja prema takvim, eufemistički budi rečeno, shvaćanjima kulture koja ipak imaju ambiciju biti koherentna i znanstveno zasnovan pristup. U prvom slučaju riječ je o silnim govorenijima na temu: samoupravljanje u kulturi, raspodjela u kulturi, prodaja kulturnih dobara, analiza tržišta etc. Ne pokušavajući ni izdaleka nijekati stvarnost ovih pitanja dijelimo se od njih onda kada se sadržaj koji ona rasvijetljavaju eksponira kao temeljno pitanje našeg kulturnog trenutka, kao ono jedino o čemu se mora i valja razgovarati. Svaki iole pismeniji ekonomista zna da takva problematika pripada više području političke ekonomije ili, pak, ekonomike poslovanja po-

njavanjem ali ne na razini funkcije već na razini ljudske vrijednosti ili ako se hoće na razini jednog povijesnog projekta. Odatle: pitati za temelje tzv. kulture znači pitati za sudbinu upravo te povijesne ambicije, možda čak još zaoštrenije: pitati za sudbinu revolucije (pod uvjetom da se vratimo prvotnom značenju ove riječi tj. stvarnoj promjeni ljudskih odnosa). A budući da ovo pitanje vodi pitanju o nosiocima takve jedne akcije, možemo dakle kao predmet vlastitog mišljenja (ukoliko smo se složili da mladi kulturni radnici imaju ambiciju biti intelektualci) uzeti vlastiti povijesni položaj, njegove značajke danas kao i njegov mogući razvoj. Bio bih slobodan ustvrditi da je naš položaj malograđanski baš kao što je i ova tvrdnja malograđanska jer nije akcija koja smjera na

ivan rogić

KULTURA JE POVIJESNO PITANJE

dužeca, posao kojih je distribucija tzv. umjetničke robe a mnogo manje ili čak nimalo onome što kulturom nazivamo. A sama činjenica da su debate takve naravi česte, da se svakih nekoliko dana serviraju po različitim novinama pokazuje samo da se velik broj kojekakvih ljudi koje-kako (a najčešće pogrešno) tzv. kulturom bavi. Uostalom ni kritike nisu tako rijetke (doduše ipak rijedje), i mnogo su smišljenije nego što je ovaj naš „demarkacioni“ pokušaj.

Također je potrebno negativno se odrediti i prema teorijama o univerzalizmu tehnike. Koliko smo razumjeli ove interpretacije nastoje dokazati da su društveni antagonizmi fiktivna stvar; naime budući da se nalazimo u procesu tehničke ekspanzije koja po naravi stvari, zbog svoje težnje za savršenom efikasnošću briše sve elemente nesklone totalnoj integraciji, to mi ukoliko je birokracija funkcionalna nemamo što prosvjedovati: naša kritika mora biti kritika onoga što je nefunkcionalno, što integraciju koči. Nije ipak teško ustvrditi da ova teza vodi tehnološkoj koncepciji integriranog društva a koliko smo razumjeli sami sebe to nam nije cilj.

Rekli bismo, stoga, uz već poznatu općenitost koja ovakve teze prati da je tzv. kultura prije svega djelatnost koja smjera na određene sklopove univerzalnih vrijednosti kako ih je moguće proizvesti i eksponirati iz određene povijesne situacije. To znači da se radi o strukturi takve povijesne akcije koja također ide za društvenim objedi-

povijest. Čini se da je tu pohranjeno centralno pitanje. Može nam se prigovoriti da politiziramo problem ali čini se da je to neophodno: ukoliko hoćemo, kako smo imali prilike čuti, tzv. kulturu kao sudbinu socijalizma, kao njegov „ontološki indeks“ onda ne vidimo drugačiju mogućnost postavljanja pitanja: ono uvijek smjera na strukturu naše povijesne akcije. Vjerojatno je sada vidljivije zašto je potrebno dijeliti se od ranije navedenih pokušaja. Dalje ovu tezu ne bismo istraživali: pravac za koji se zalažemo čini se očigledan.

Spomenuli bismo međutim jedno drugo pitanje koje se doduše počesto spominje ali ne tako često U VEZI s prvim: riječ je o školskom sustavu. Ne bismo postavili pitanje ekonomske podloge školstva ili pak pitanje numerusa claususa već želimo uzeti drugačiji kut promatranja: ukoliko smo se već jednom zapitali za sudbinu našeg povijesnog djelovanja to onda dalje možemo nastaviti imajući pred sobom bogati školski rezervat pitanjem: da li je škola mjesto za fabriciranje pokornih zanatlija ili pak mjesto gdje se njeguju pitanja, duhovna kriza u pozitivnom smislu riječi. Rekli bismo da je ovo, ukoliko imamo u vidu da škola vrši neosporan duhovni uticaj, značajno pitanje koje se postavlja također u ravnini našeg povijesnog obzora. Stoga jedno suvislo istraživanje s ambicijom da bude istraživanje temelja naše kulture vjerujemo da bi trebalo usmjeriti prvenstveno u ovom pravcu.

zvonimir husić

O bičevima tvoje kose govore munje u sumraku
kada dolazi kiša kao ptica žalosti u moje svjetlo
te me iznenađenog razara šumnim padom
kao kristal razasut u riječi s tamnom ružom na usnama
s mrtvacem u čelu s knjigom na rukama
snopom teškog žita pločama od soli i bjeline
po kojima se trumi cvijet mrtav od mraza i sjećanja.

Moj glas ne doseže tvoja blistava sidrišta
ni moja duša žalosna s omčom južnog vjetrova;
u leglu gušter o vrelom kamenju sanja
raznorodna ušća istom nas moru vraćaju.

Sumrak — ugljen sagorjeli, plač sklupčan u pepelu
ovom slavlju jedino ljubavi nedostaje i smrti.

I govorio sam kao što govore povratnici:
duša tek putuje da bi predano patila
mrtav pijesak so i rebro lađe
dokazi su da sam plovio
da posizah rukom prema stroj obali
bolnoj od tolikih osvajanja
no žalost bje moje uzaludno vraćanje
moja jezgrovita skitinja
i cvijet što planu u prvom sumraku.

Kako li se gorko ljubimo pijani od plača
u cvijetom mrtvim razasuti stubištimama
i što šulim unakažen u hladnom pepelu
tek je žalost klonula pred tvojim pragom
dok bez hrabrosti maršujem iznad tamnih grobnica
i sam već pepeo i prah i snivač uzaludni.

Jedan surov dan odvojiti će nas od snova
cvijetu crnim rubom označiti laži
u tijelima nam kiša konačni pad nalazi
od grobišta i praga jednaki nas razmak dijeli.

Grobu spremne tamnim zaločenjem zemlja zove
jučerašnje pjesme sutra himne nevoljnim će biti
u ponavljanju svijeta bol to dalje veći biva
rođeni za ljubav obeščasćeni krajju nam je stići.

Gdje još ruža s dračem smrtne zapodjeva kavge
jasni govor već o znanom ishodištu zbori
izgnani od jačih vraćamo se pobjednici
crna čela od teške i presnažne krvi.

Izgorimo li pepeo će mirisati snagom našeg pada.

Šumi li to obnoć lišće oko dozrelog ti tijela
elegija koja obara se s teškom kišom
go i pun kletvi svijet najtežu molitvu smišlja
o plamenu i cvijetu već su znani psalmi.

Tako vijek naš novu svjetlost u mukama rađa
iako usnama prikovani za dobrotu noć nismo.